

KUSTBON

Nr 2 Årgång 26

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Juni 1969

Sommartid. Rågö.

Foto: Per Söderbäck

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner

Ansvarig utgivare: *Elmar Nyman*

Redaktör: *Viktor Aman*

Red. och exp. Eknäsvägen 2, 112 64 Stockholm

Kustbons postgiro: 1972 07. Tel. 56 16 37

Utkommer 1969 med fyra nummer

Prenumerationspris 1969 19 kronor

Annonspris: 1/1 250:—, 1/2 130:—, 1/4 65:—

1/8 40:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 10 kr

Dödsannonser 60 kr.

Stockholm 1969. Bröderna Lagerström AB

S.O.V:s årsmöte

Svenska Odlingens Vänner hade årsmöte lördagen den 10 maj. Man hade inte väntat någon anslutning, och det blev det inte heller. Atmosfären på ett årsmöte kan ju i bästa fall bli trivsam, gemytlig, men inte kan den väl locka människor så som uteatmosfären en lördag i maj: luften ljum, rosig, liksom fylld av de årliga vårliga förhoppningarna och löftena, som visserligen ingen gett men alla små och stora hjärtan tror och känner. Nåväl, det konstateras alltså, att våren äntligen hade kommit och att alla björkar och häggar visste om det, men att detta till trots ett fyrtiotal SOV-medlemmar samlades till årsmöte i Margaretaskolan vid Norrmalmstorg, somliga rentav långväga ifrån.

Det hälsades, lämnades in kappor, rufsades lite grand i håret och ruckades på slipsknutar. Sedan gick det in i de vackraste rummen med krobenta stolar och dukklädda bord. Årsmötet inleddes av ordföranden Elmar Nyman med en framställning av föreningens tillblivelse för sextio år sedan. Det var okänt och bra material som han hade fått fram om de första planerna på en svensk förening i Tsar-Ryssland, om diskussionerna och meningsbrytningarna, om svårigheterna med ryske guvernören och föreningens slutliga tillkomst under det nuvarande namnet.

Så följde de egentliga föreningsärendena. Styrelsens förvaltning godkändes som vanligt utan anmärkningar. Så har det varit under alla år; årsmötet har varit tillfreds med sin styrelse – om av övertygelse eller bara av bekvämlighet är inte helt klarlagt. I alla fall har någon anstormning mot styrelseposterna inte märkts; valen består vanligen av omval. Så skulle det ha blivit i år också; men en av styrelseledamöterna, dvs undertecknad, hade nått det utvecklingsstadium, då man

mätt på utebliven ära och framgång så gärna drar sig tillbaka till sin gungstol, pysslar med sina balkonglådor och med förkärlek äter medgörlig lätt-tugg-grynsgröt. Årsmötet fann denna avgång välbetänkt och klapgade i sina händer.

De övriga medlemmarna av styrelsen har visat sig vara mera slitstarka. Johan Vallin och Einar Hamberg har inte hotat med avgång, och de två andra har visserligen hotat men endast det. Vid närmare eftertanke har de förstås funnit, att det inte skulle bli välgörande för föreningen, om så många gamla styrelsemedlemmar avgick på en gång. Lars Broman är äldst inom styrelsen – har varit med ända från början i Sverige – och på hans arbete har det mesta av föreningens löpande verksamhet vilat. Ingen känner folk och folks släktingar så som Lars, och det lär näppligen gå att få tag i en annan lika arbetsvillig och nyttig föreningens tjänare. Dessutom har han en hustru, som frivilligt gått med på att dela lägenhet med kartotek och bokpackar och som är lika bekant med dessa som Lars själv. Låt oss dra nytta av dem så länge det går!

Om Elmar Nyman står att läsa på annat ställe i detta tidskriftsnummer, och som privatman noterar jag icke utan ett stänk av skadeglädje, hur 50-årsdagar numera drabbar allt yngre folk. Som f d föreningssekreterare konstaterar jag samtidigt helt kort, att Elmar som ordförande och Lars som skattmästare f n är oersättliga.

Ny styrelsemedlem blev Alfred Heldring, som varit med länge men vid föreningens ”strukturrationalisering” i fjol kom in i bygderådet. Alla mötesbesökare på gamla Tollare kommer ihåg, hurusom han med ett av Nordeuropas allvarsammaste ansikten berättade historier, som inte alls var allvarsamma. Hans uppgifter inom styrelsen blir väl av annan art, honom dock obehaget att berätta historier även framdeles.

Revisorerna Emil Lindkvist och Ivar Stahl blev omvalda även de. Föreningens räkenskaper upptar numera avsevärda belopp. (Se verksamhetsberättelse och vinst- och förlusträkning!) Medlemsavgiften höjdes från 10 till 15 kronor.

”Kustbons framtid” lydde en punkt på dagordningen.

Ett brev till tidskriften i dagarna slutar med ”.. en önskan att Kustbon hade krafter att fortsätta och leva ibland f d estlandssvenskar ännu några år.”

Kustbon har under hela sitt liv varit ett *fåtebån* ”fattigbarn”, som tagits om hand än av den ene, än den andre, och ibland har den varit alldeles utan framtidsutsikter. Någon trygghet har den aldrig fått känna, och för bara några veckor sedan stod den återigen utan hopp om huld eller ans. Men nere i Linköping fanns Edvin Lagman, och Edvins hjärta vknade i Linköping och han har lovat att förbarma sig över Kustbon under ett års tid. Således har Kustbon återigen fått en framtid.

Efter årsmötetsförhandlingarna gick det in i matsalen, där samvaron fortsatte. Och tiden led, men någon annan led inte, för det fanns mera mat än ätare. Och tiden hann skrida en bra bit vidare, innan estlandssvenskarna blev färdiga, för de hade en del att säga också.

V. Aman

Ännu förnyat, det är också här på Kustbohemmet. Och så har det varit sedan det byggdes på Ramsö. Det är ett hem för de som vill ha ett bra hem på Ramsö.

Kustbohemmet

EN EPOK ÄR SLUT

I början av januari månad 1969 överflyttades de sista kvarvarande åldringarna från Stiftelsen Kustbohemmets ålderdomshem på Ramsö till andra permanenta ålderdomshem. Därmed var också epoken Ramsö slut såsom ett led i den estlandssvenska folkstammens överflyttning till Sverige.

I och med att huvuddelen av den estlandssvenska folkstammen under hösten 1944 överförts till Sverige, vaknade också tanken på att i det nya hemlandet ordna ett ålderdomshem för enbart estlandssvenska åldringar.

De för överflyttningen närmast ansvariga insåg givetvis att det skulle vara svårast för den äldsta generationen estlandssvenskar – åldringar – att spridas ut isolerade på olika platser i landet.

Riksantikvarien Curman lyckades genom sina förbindelser av Svenska Cellulosa AB såsom gåva erhålla en fastighet å Ramsö, väster om Waxholm. Denna fastighet visade sig också bli synnerligen lämplig för sitt ändamål. Hos statsmakten utverkades medel för ombyggnad och inventarietköp.

I maj månad 1945 igångsattes ombyggnadsarbetena och fastigheten blev färdig för inflyttning i februari 1946.

Från början fanns å hemmet 45 åldringar och dessa åldringar sköttes av en föreståndarinna, en kokerska och tre biträden.

Så småningom har givetvis antalet åldringar succesivt nedgått, dels beroende på att de estlandssvenska åldringarna vuxit in i det svenska samhället, dels ock att med stigande ålder varje åldring krävt allt större omvårdnad.

Åldringarna har under sin vistelse sysselsatt sig med diverse hemslöjd och har givetvis också i mån av förmåga deltagit i olika sysslor vid hemmet.

Hemmet har under sin nästan 25-åriga tillvaro varit en samlingspunkt för estlandssvenskar av alla åldrar, som kommit för att besöka sina anhöriga å hemmet. Trivseln på hemmet har varit stor, det har omvittnats från alla håll, och det var alltid en glädje att besöka hemmet och se hur de gamla estlandssvenskarna utstrålade harmoni och tillfredsställelse. Då och då gästades hemmet av företrädare för olika religiösa samfund, som höll andaktsstunder. Vid ett par tillfällen var biskop Helge Ljungberg på hemmet och tittade till åldringarna.

Den lilla estlandssvenska kolonin utgjorde ett pittoreskt inslag på ön bland semestrande stockholmare, och många vänskapsband etablerades under årens lopp.

Den som för åldringarna framstått såsom den samlande punkten har varit föreståndarinnan fröken Valborg Ekstrand, som tjänstgjort på hemmet från 1946 till 1959 och därefter från 1966 till dess hemmet upphört med sin verksamhet. Likaså har vårdbiträdet fröken Katarina Fält tjänstgjort på hemmet ända från 1950 till dess hemmet slog igen.

Dessa två personer har också tilldelats Patriotiska sällskapets medalj för lång och trogen tjänst.

Under hela den tid, som hemmet varit i drift, har syssloman Martin Cronvall varit en trogen tjänare genom att sköta hemmets ekonomiska administration.

Vad som nu skall bli av hemmet är för närvarande icke avgjort. Det ligger i statsmaktens hand att bestämma härom, men troligen kommer hemmet att fortsätta som något slags vårdhem.

En epok i den estlandssvenska stammens historia i Sverige är avslutad.

Sten Ohlson

Anton Stahl

MINNEN FRÅN RÅGÖARNA

Foto: Per Söderbäck

Några minnesglimtar från Rågöarna och staden Baltischport, av Rågöfolket alltid kallad Rågervik, anlagd på samma plats där småbrukar- och fiskarbyn Råger-
vik legat.

Troligen började hamnen byggas samtidigt med det misslyckade dammbygget mellan Rågerviklandet och Lillaön, vid mitten av 1700-talet. Platsen var väl vald, ty Rågöarna låg utanför som en väldig vågbrytare och gav lå åt hamnen, kring vilken det rätt så snabbt blev stadssamhälle, som sedan av ryssarna kallades Baltiskiport (Baltisk hamn). Som barn minns jag, att där låg många stora segelfartyg i hamnen och på redden (Åuster sundet), som lossat eller lastat i hamnen; och många lotsningar blev det för Rågögubbarna, och varje lotsning gav ett visst antal silverrublar.

Det var inte endast handelsfartygen som använde hamnen eller låg för ankar på redden, även en del av ryska östersjöflottan brukar ligga där på somrarna. Och så minns jag åren strax före första världskriget (1911 eller 1912), så fanns bland alla krigsfartygen kejsaren Nikolaus' lustjakt Standard. Och kejsaren med sina följeslagare var i land i Rågervik och på Lilla Rågön. Och för den kejsarliga familjen var uppsatt ett tält i Poas kappel-heina strax söder om Kappellet på Lilla Rågön, och det sades att kejsarinnan och barnen på sina strövtåg besökt Lillabyns Börsgård och bekantat sig med barnen där. – Och så kom kriget och revolutionen och gjorde slut på allt detta.

För oss rågöbor var det en förmån att ett stadssamhälle bildades, med hamn och senare järnväg mellan Rågervik och Reval. Anledningen till att jag så mycket uppehållit mig vid platsen, var att det som producerades på öarna kunde säljas där: nötkreatur, grisar, smör och ägg och sedan all fisken. Jag kan nämna de fiskrika åren vid 1900-talets början, då vassbuken (kilo) gick till i stora stim och det blev goda fångster. Det märkliga var inte de stora fångsterna, utan det höga priset – 5 rubel för ett mått (1 mått = 32 skp = ung. 12 kg). En prisjämförelse: 1 tunna råg (100 kg) kostade också 5 rubel – man kunde köpa 8 tunnor råg för 100 kg vassbuk (kilo). Otroligt men sant!

Man rodde, och om vinden var bra och förlig, så seglade man; ingen tog det för svårt utan hellre som en välbehövlig omväxling från det dagliga arbetet. Men nog kunde det vara svårt och storma många gånger. En roddtur minns jag mycket väl. Det var när jag tillsammans med mina läskamrater hämtade prästen från Rågervik, och utanför hamninloppet låg det stora krigsfartyget "Rossia" och en av mina kamrater säger: "Det var ett stort fartyg". Då svarar pastorn: "Ja, det skall vara på 20 000 ton".

Det var så att läsbarne skulle ro över med pastorn, när läsningen för veckan var slut, och så hämta honom på måndagen från Rågervik, när den nya veckans läsning började. Vanligen brukade läsningen pågå två eller tre veckor, men så var det ordnat på så sätt, att barn som skulle konfirmeras på sommaren fick gå i den vanliga skolan ett par timmar om dagen på lördagarna, där kristendom och sång var som läroämnen. Då tillhörde Rågöarna St Mikael's församling i Reval.

Sedan kom de olyckliga krigsåren 1914–1920. Dessa år har undertecknad med många andra rågöpojkar lidit igenom. Och när man kommit igenom eländet med livet i behåll, så blev det nya tag och många arbetsuppgifter som skulle klaras, jorden skulle bearbetas, säs och skördas och fiskstimmen låg täta utanför Bjärudden och Buskskålan. Men en avsevärd förbättring i fisket hade inträffat i och med att motorbåtarna blev var mans egendom: avstånden krympte, på en timme kom man från Västeräi till Rågervik med fisken, eller annat som skulle säljas. Och från Åusteräi gick det

ännu fortare; där behövdes bara en kvart att komma över. Och skulle man resa till Reval, så kunde man komma på tåget kl 7 på morgonen, vara i stan vid 9-tiden, ta tåget tillbaka på eftermiddagen och vara hemma på kvällen.

En av de större händelserna som bör nämnas, var storskiftet av jorden på 1930-talet. De smala tegarna kom bort, och i stället blev det 1–2 samlade fält till varje hemman. Arbetet underlättades betydligt, och bättre arbetsmetoder kunde användas, och en del nyare arbetsredskap kom till användning. Samtidigt med storskiftet kom det till s. k. fiskareställen. Det var ändå inget tillskott i hemmens antal. Från 1800-talets slut till första världskriget minskade gårdarnas antal med 8 på Stora och 6 på Lilla Rågön, sammanlagt 14, tillskottet blev 6 på stora och 8 på lilla ön. Alla de nytillkomna platserna hann inte bebyggas före avflyttningen av hela befolkningen 1944.

Rågöarna bildade egen kommun; det hade varit så ända sedan ryska tiden, och även under självständighetstiden rådde samma förhållande. Men även i Estland var en kommunalreform på gång, det blev en del sammanslagningar, om invånarantalet var för lågt; minimum skulle vara 100. Att Rågö fick behålla sin egen kommun, berodde på att öarna saknade fast förbindelse med fastlandet. 15 man blevo valda till kommunalnämnden, som i sin tur valde förtroendemän till de olika posterna, såsom ordförande, vice ordförande, skolråd, socialråd, revisorer osv. och kamrer (veldskrivare), som inte blev vald, utan anställd av kommunen.

Ännu på 1800-talet tillhörde öarna Kors' och Mathias' kyrkor. Det kunde vara så och så med den saken. Stora ön skulle tillhöra Kors' och lilla ön Mats' kyrka, men alla gånger var det inte så, ty mina föräldrar omtalar att när de var i Kors och läste för prästen, så fanns det även barn från Vippal och Lilla Rågön som deltog i samma undervisning, och samtidigt konfirmerades i Kors' kyrka.

Att det kunde förekomma vanskligheter i samfärdseln med fastlandet vid vissa tider på året, särskilt vår och höst, därom en liten historia:

I Åsby i Mickelsgården fanns det två giftasvuxna döttrar, Mari och Lisa. Mari var den äldre och Lisa den yngre. Vid samma tid fanns det i Storbyn två unga män, som också gick i giftastankar – Galstuvi Johan och Neagårds Ada. Men nu slumpade det sig så, att bägge var förtjusta i den yngre flickan. Johan var den som först kom åstad och framförde sitt frieri för den myndige Mickels far, och Johan framhöll att det var Lisa han önskade sig. Då sade Mickels far stopp. "Det blir inte Lisa utan Mari. Vi skall inte börja med den yngre, utan vi får ta i tur och ordning. Mari är en bra flicka, och en bra brudgåva ska hon få, 100 rubel". – Och Johan blev nöjd med förslaget, och tiden för bröllopet stämdes till St. Göransdagen 24.4.

Det gick dock inte som det var förberett; ty dagarna innan gick vinden över till västlig, och en del drivis västerifrån drev in och täppte till hela Västersundet och den smalare delen mellan Västeräi och

Hembyggsdagen

**hålles söndagen den 10 augusti
i Björknäspaviljongen, Herrgårn**

11.00 Program. Föredrag av A. Samberg

12.00 Servering (Pris 9 kr.)

13.30 Auktion å estlandssvenska föremål.

Lotteri

Allmän samvaro

Förbindelser: Buss nr 1 Björknäs varje kvart från Tjärhovsgatan vid Borgmästargatan
Stor parkering vid paviljongen

Alla hjärtligt välkomna!

Svenska Odlingens Vänner

Pets och Valkomastranden. Eftersom bröllopsdagen var bestämd och icke skulle ändras, så måste de hitta på ett annat sätt att komma till prästen; och det var sjövägen norr om Västeräi och Österäi och sedan ner till Mats-kyrkan, där vigseln kunde ske. Det var en lång färd, sammanlagt 50 km tur-retur; men allt går mycket lättare, när drivkraften heter kärlek.

Här kommer nu en annan historia i samma ämne, men den slutar inte lika lyckligt.

På Lilla ön fanns en ung man som hette Johan Lindberg, ägare till Losgården. Han var glad i att segla med sin båt (troligen halvdäckad eller helt öppen) på Finlandskusten (Hangö, Helsingfors) från Rågervik med potatis, som han bytte mot salt. Det var ont om salt i Estland och ett mycket högre pris, och eftersom de kunde köpa salt mycket billigare i Finland, så blev det en vacker vinst på affären. – Det var inte endast potatisen och saltet som intresserade Johan, utan det var flickan Lotta på en av skärgårdsöarna, som fångat Johan helt. Men flickan ville inte gärna följa med i det ovissa. Johan måste ta till all sin övertalningsförmåga och framhålla hur bra han hade det. Han bredde på mer och mer. Till slut så hade hans gamla stuga blivit så fin, det fanns t o m 2 pipor på taket. Till slut så ve knade motståndet hos Lotta och hon följde med Johan till Rågön. På vägen hem till gården skulle Johan rättfärdiga sig och smått erkänna att han överdrivit lite grann. Väl hemma på gården, och när Lotta tittat på alla de enkla husen och stugan, så utbrister hon helt besviken: "Är det här du bor, i denna rökbastu? En stuga med 2 pipor på taket, det sade du att du hade." Och Lotta var mycket besviken och kunde inte stanna hos Johan. Hon återvände hem till Finland. – Och Johan han blev ensam, kunde inte finna någon annan kvinna att fästa sig vid; han dog barnlös i 1900-talets början, gården delades mellan andra gårdar, och så var Los-stället inte mera till.

Dessa båda historier är sanna, den första från 1860 och den senare från 1880.

En hyllning till Elmar Nyman jämte några ord om gångna och kommande dagar

Käre Elmar!

Tusen tack för Ditt älskvärda brev till mig i förra numret av Kustbon! Nu tar jag med glädje fram skrivmaskinen för att rikta några ord till Dig av samma anledning som Du skrev till mig. I vår tid med dess tendens till sällskap för inbördes beundran kan det vara riskfyllt med offentlig dialog av detta slag, men jag tar alla risker, för jag anser – i all ödmjukhet – att jag känner Dig så väl, och alla vet att vi umgått och diskuterat all världens problem mer än de flesta, så ingen ska behöva tro, att jag inte vet vad jag talar om och ingen ska behöva misstolka de adresser vi år 1969 riktar till varandra i Kustbon.

Det gäller således nu närmast den 22 juni, då Du överskrider halvsekelgränsen. Det låter mycket, nästan ärevördigt, med ordet halvsekel. Men när jag tänker på Dig just i samband med detta, framträder så klart en egendomlig kontrast mellan Dig och tidens flykt:

samtidigt som åren ilat undan och Dina erfarenheter, kunskaper och insikter breddats och fördjupats, har Ditt sinne inte bara bevarat sin ungdom utan också visat överraskande och stimulerande prov på förmåga att förnya sig, att låta Din underfundiga, djupa, medryckande och – ibland – smått elaka pojkaktiga humor framträda under nya synvinklar. Detta inslag av humor, ett förnämligt arv (jag kände ju Din far väl), som ger samvaron med Dig en alldeles speciell charm, omvittnades redan av den kvinnliga klasskamrat, som Du citerade i förra numret av Kustbon. Det är en av de faktorer som bidragit till att forma Din tillvaro och omvärldens relationer till Dig. En av de viktigaste.

När vi möttes som unga gymnasister, hade vi väl redan båda en känsla av att bära på ett pund som skulle förvaltas, ett arv som skulle vårdas och förkovras. Du kände det mera än jag, Du hade ju vuxit upp i Klockargården på Nuckö, den plats där den estlandssvenska kulturella medvetenheten började spira, hos en säregen man, from, levnadsglad, ödmjuk, medveten om mänsklig oförmåga, med tro på mänsklig förmåga – Din farfar Johan Nymann. Du hann också påbörja Din insats redan i Estland, när Du efter avlagd mogenhetsexamen trädde till som Kustbons redaktionssekreterare i Reval. Åren vid det svenska läroverket i Hapsal hade varit en god förberedelse, vi hade ju där haft ganska enastående möjligheter att vidga vår synkrets och förmåga att betrakta omvärlden med olika utgångspunkter genom dagliga kontakter med flera olika språk- och kulturmiljöer: estnisk, baltisk-tysk, judisk, rysk. Din djupa tolerans, Din förmåga att bedöma problem utifrån olika människors och nationaliteters synpunkter kan säkert föras tillbaka på umgänget med alla dessa människor och deras problematik, som vi mötte i den lilla internationella avkrokan, idyllen Hapsal.

Det är möjligt, att de ofattbart grymma ockupationsåren dödade något inom oss – kanske något av vår tro på människan – men nog lärde vi en del i denna hårda skola. Det blev dyrköpta erfarenheter men så väl inhamrade, att de håller mot alla förkunnelser från vår tids profeter. Och dessutom fann vi väl ändå, att det finns fina mänskliga drag, som inte går att utplåna.

Nå, vi ska inte orda mycket om dessa år. Även om de blev vattendelaren i våra liv, så är de dock få till antalet, och bestämmande för våra liv blev de egentligen därigenom att vi då slutligen tvingades bort från det som vi länge hade uppfattat som vårt blivande arbetsfält och platsen för vår livsgärning. Du formade raskt Din tillvaro här i Sverige, blev klar med Din pol.mag. efter knappa fem terminer, kom tvärtemot högt uppsatta personers övertygelse in i det svenska förvaltningsväsendet, där Du fick tillfälle att visa Din enastående grundlighet i utredningar m. m., fortsatte samtidigt vid Stockholms högskola, där Du snabbt nådde licentiatexamen i statskunskap, och kopplades så in i den akademiska undervisningen. Ämnet för Dina forskningar – som ledde till doktorsgrad och docentur vid Stockholms universitet – har inga beröringspunkter med vårt estlandssvenska arbetsfält. Det var tryckfriheten i Sverige, som Din doktorsavhandling tog upp till granskning. Denna bok, Indragningsmakt och tryckfrihet 1785–1810, bedömdes av en synnerli-

gen omdömesgill recensent som ett i bästa mening lärt arbete. Men tryckfriheten rör ju pressen, och här kommer Kustbon åter in på ett hörn. Kustbons historia presenterade Du i ett nummer av Kustbon själv – och därmed är vi tillbaka i Ditt estlandssvenska engagemang.

När Svenska Odlingens Vänner återupptog sin verksamhet på rikssvensk botten, blev Du mycket snart den sammanhållande och pådrivande kraften inom föreningens verksamhet. Under ordförandens nästan permanenta frånvaro – han bodde på annan ort och var bunden av sin dagliga gärning – kom allt mer av det aktiva föreningsarbetet att åvila Dig i egenskap av vice ordförande. När Du så även formellt övertog ordförandeklubban, fortsatte Du egentligen bara Din gärning. Ditt engagemang i SOV:s och Kustbons verksamhet kan jag inte behandla tillräckligt utförligt här – det skulle leda alldeles för långt, för det har varit Din livsuppgift lika mycket som Din forskning och Din undervisning. Det var alltså ändå det estlandssvenska arbetsfältet som blev det centrala – men behandlat med andra utgångspunkter, men vidare vyer och större utblickar än som hade varit möjligt därborta i Estlands svenskbygder. Avståndet har naturligtvis skapat nya perspektiv.

Även Du har dragit lasset med Kustbons redaktörskap. Du har – som i alla sammanhang varit självständig – vårdat Dig om god stil, soberhet och fullvärdigt innehåll. Dina historier på nuckösvenska är prisvärda i detta ords båda bemärkelser. Ingen kan som Du fånga vår dialekts nyanser av humor och allvar och blandningen av dessa komponenter i vårt liv. Jag tänker t. ex. på historien om tjuren som skulle till slakthuset, där slutet – när Du och drängen blir uppläxade av farmor efter alla era vedermödor – ger en psykologisk sanning från vår gamla bygd i ett nötskal.

Jag ser att denna bild blir mycket fragmentarisk. Det är ogörligt att få med allt, som ens på impressionistiskt vis skulle kunna ge en helhetsbild. Men sången och musiken – denna gudagåva – vill jag nämna. Din kammarorgel och Din fiol, våra kvartetter och våra duetter, nog gjorde de sitt till för att vi skulle klara de hårda åren, och nog har de skänkt oss sköna stunder både före och efter dessa svåra år.

Dina många vänner, bland vilka Du förutom alla estlandssvenskar räknar många rikssvenskar, ester o. a. hyllar och tackar Dig för gediget arbete, vänskap, glada stunder och fruktbarande diskussioner. Vi önskar Dig också en lång rad av rika kommande år.

Din tillgivne
Edvin Lagman

RÄTTELSE

I marsnumret av Kustbon hade ett förargligt tryckfel insmugit sig. I P.W:s anmälan av jubileumsskriften på sid 8 nederst skall läsas: "Men den 25 november 1940 skedde en ny kraftig prisstegring utan kompensation på inkomstsidan, och då förvandlades belåtenheten till missnöje även hos de befolkningsgrupper, som *inte* var nationellt inställda."

Estlandssvenskarnas kristna förening högtidlig-håller minnet av ankomsten till Sverige för 25 år sedan genom

GUDSTJÄNSTER I IMMANUELSKYRKAN, STOCKHOLM

lördagen den 27 och söndagen den 28 september 1969.

Lördag kl 18. Immanuelskyrkans lilla sal.

Högtidssamkväm med servering.

Söndag kl 11. Gudstjänst i Immanuelskyrkan.

Medverkande: Pastorerna Mjönäs, Rimmerfors och Johanson.

Söndag kl 15. Högtidsmöte i Immanuelskyrkan Rimmerfors, Hoas, Johanson.

Vänner från när och fjärran hälsas välkomna.

"Kommen för Herren med tacksamhet gamla och unga."

J. Hammerman   Arthur Johanson

Berättelse

över verksamheten inom föreningen Svenska Odlingens Vänner från årsmötet 1968 till årsmötet 1969.

Styrelsen har under det gångna verksamhetsåret haft följande sammansättning:

ordförande: Elmar Nyman,

ledamöter: Lars Broman, Einar Hamberg, Johan Vallin och Viktor Aman.

Styrelsen har inom sig utsett till vice ordförande Johan Vallin, skattnästare Lars Broman och sekreterare Viktor Aman.

Föreningens revisorer har varit Emil Lindkvist och Ivar Stahl med Anders Sarberg som suppleant.

Ledamöter i bygderådet är Anders Lindkvist och Hugo Mickelin (Ormsö), Alfred Heldring och Fridolf Isberg (Nuckö), Edvin Lagman och Albert Vesterby (Rickul), Thomas Dreijer (Runö), Alexander Samberg (Vippal med Korkis), Ingeborg Andersen-Pöhl (Rågö), Marta Appelblom (Nargö) samt Ivar Poell och Rita Holmberg-Rosen (Reval) – samtliga valda för tre år.

Arkivstyrelsen har bestått av Elmar Nyman, Lars Broman, Richard Aman och Ragnar Treiberg.

I valberedningen har ingått Anton Vesterberg, Edvin Lagman och Anders Stenholm.

Styrelsen har under verksamhetsåret hållit åtta protokollförda sammanträden. I två av dessa deltog därjämte den tillsatta kommittén för hembygdsdagen samt arkivstyrelsen. Bygderådet har deltagit i två sammanträden, ävensom föreningens revisorer.

Antalet föreningsmedlemmar har varit omkring 400.

Föreningens tidskrift Kustbon har under år 1968 utkommit med fyra nummer. Årgångens sista nummer utkom som jubileumsskrift i bokform, med anledning av att tjugofem år förflutit sedan allmänna överflyttningen inleddes. Ansvarig utgivare för tidskriften har

Forts. sid. 12

Två böcker om baltutlämningen

Bland våra nyare, särskilt begåvade författare intager P. O. Enquist ett framträdande rum. Med sitt verk "Legionärerna" har han skapat en förebildlig s. k. dokumentärroman. Boken handlar om de baltiska, övervägande lettiska, soldatflyktingarna i Sverige och deras öden efter den utlämning till Sovjet, varmed svenska regeringen bragte sig själv i vanrykte.

Trots att han står långt till vänster i politiken har Enquist i väsentliga stycken lyckats hålla sin skildring objektiv. Han har icke skytt någon möda att utforska alla detaljer rörande flyktingarnas ankomst, uppehåll i Sverige, regeringens inställning och förhandlingarna med Sovjet samt hur det gick för de utlämnade efter deras ankomst till Lettland som ryssarnas fångar. Av hans bok framgår klart, hur onödigt denna utlämning var och i hur hög grad den berodde på slö likgiltighet och okunnighet hos såväl Per Albin Hansson som Christian Günther och jämväl den föredragande från utrikesdepartementet, identisk med den senare köpenhamnsambassadören Sahlin(?). Det framgår också med all evidens, att sovjetmyndigheterna ingalunda var angelägna om att få dessa i tyska förband för de baltiska staternas frihet kämpande män tillbaka; man måste från svensk sida ideligen påminna och truga för att äntligen något skulle bli gjort. Sällan har man sett ett bättre skolexempel på riktigheten av ordstäv: "Man skall ej väcka den björn som sover", allra minst den ryska björnen.

Under dessa omständigheter är det förvånansvärt, att Engquist mötts av ganska sur kritik i flyktingspressen. Vad kan vara anledningen till detta?

En orsak tycks vara, att han inte tydligt nog sagt ifrån, att de i tyska armén enrollerade soldaterna från Balticum måste jämföras med de norska frihetskämparna mot nazisterna och Quisling och att han inte förstått, att de på tysk sida kämpande soldaterna var tyskvänner endast så länge det gällde att slå ner huvudfienden bolsjevikerna och bara hoppades, att Hitlers arméer skulle förinta Sovjetunionen, varpå hitlerismen och den tyska stormakten i sin tur skulle krossas av USA och England. På så sätt hade klockan vridits tillbaka och samma för småstaterna gynnsamma läge som rådde 1919 hade återställts. De tre baltiska staterna hade då kunnat fortsätta sin fria tillvaro.

En annan orsak är måhända den, att man i baltiska flyktingskretsar inte gärna vill minnas, huru rabiata former kommunisthatet kunde anta och hur pass stark även antisemitismen var inom vissa småborgerliga kretsar och på landsbygden. I Lettland har ytterlighetsriktningarna gärna gått till extremer, vare sig de förträtts av kommunister eller fascister. Man bör därför inte på förhand avvisa möjligheten, att *enstaka* element bland internerna aktivt deltagit i mord på civila kommunistympatisörer eller på judar. Att de senare hellre valde stalinismen än nazismen må ju icke förtänkas dem, men det fanns åtskilliga, som icke försökte fly, därför att de icke var kommunister och inte förstod tyskarnas ursinniga hat och varhän det skulle leda. Men man läser illa innantill hos Enquist, om man tror, att han uppträder som åklagare. Möjligen

kan man säga, att han inte kände till de hemska mord, som stalinisterna begick på civila i de baltiska staterna och med vilken list och förljugenhet dessa stater bragtes under ryskt välde. Brist på kännedom om sådant kan ju göra det svårare att förstå den häftiga reaktionen från patrioternas sida. Emellertid har Enquist troligen sedermera fått höra härom.

En tredje anledning synes vara den, att författaren på grund av bristande språkkunskap haft vissa svårigheter att undgå risken för att bli vilseledd av bolsjevikpropagandan, men då han otvivelaktigt träffat ett flertal av de utlämnade i livet och kunnat samtala med dem på tyska eller engelska och dessutom själv haft blicken öppen för risken i fråga, så synes kritiken vara betydligt överdriven. Man har slutligen också påpekat, att visst material är hemligstämplat, så att han inte kunnat komma till full klarhet, men den anmärkningen drabbar i lika mån det lettiska arbetet om samma ämne.

Så måste man också komma ihåg, att Enquists syfte varit att undersöka det politiska skeendets mekanism på ett visst objekt (baltkonflikten). Han har sålunda ej kunnat lägga upp ämnet riktigt på samma sätt som en ren krönikör.

Läser man uppmärksamt Enquists bok, kommer man nog att få medge, att förf. med uppskattning och sympati omfattar såväl immigranterna som de baltiska folken i deras hemländer.

Ett nyttigt komplement till Enquist är Osvalds Freivalds' med förord av biskop Danell och Birger Nerman försedd och med överflödande dokumentation utrustade bok: "De internerade balternas tragedi i Sverige år 1945-1946". Den har till uppgift att ersätta den "vitbok", som regeringen inte ville ge ut och man kan i den läsa bl. a. alla möjliga riksdagsmäns och tidningars uttalande samt regeringsmedlemmarnas försök att inför riksdagen försvara sina åtgärder. Man får också i ett intressant kapitel ta del av flyktingarnas liv på Bornholm (en del av dem hamnade ju först i Danmark). Och liksom Enquist har även Freivalds varit i tillfälle att intervju utlämnade flyktingar, som så småningom frigivits ur en hård fångenskap eller lyckats fly. Somliga hade häktats senare eller på nytt. Eftersom förf. är lett, har han kunnat utnyttja lettiskt material, ofta sovjet-lettiskt. Men Enquist, som gjort två resor till Riga, har ingående kunnat utfråga flera frigivna fångar, som nu fått det bra och han har rent av fått träffa letternas ledare i flyktinglägren, den ännu ej helt slocknade eldsjälens dr Eichfuss-Atvars.

Freivalds' bok tycks ha blivit orättvist förbigången av tidningspressens recensenter, men att Enquist erhållit så stor publicitet och tilldelats två belöningar sammanhänger givetvis med hans stora författarbegåvning och intensiva uppgående i ämnet. Ur konstnärlig synpunkt finns det ingen jämförelse mellan de två böckerna, men det vore ju också högeligen orättvist att anställa en sådan, eftersom Freivalds inte har svenska till modersmål och inte har estetiska ambitioner.

Per Wieselgren

SKUTÄGARE I ROSLEP

*Anton Dyrberg samtalar
med Einar Hamberg*

Roslep största byn i Rickul kommun. Enligt 1934 års folkräkning 319 personer på 64 hushåll.

Vi hade ju — jag kan inte säga, hur många båtar vi hade på den tiden — men nästan varje hushåll hade ju del i någon skuta, som brukade gå på Finland med potatis och fläsk på vår och höst; och på sommaren seglade vi över med ved till Reval. De största kallade vi galeas och de mindre jakt — med en mast; de tvåmastade var galeas. De äldsta båtarna var klinkbyggda och de nya kravellbyggda.

— Å så mindre båtar förstås?

Ja, både rupar och fiskebåtar, som vi kallade robåtar. Jag minns Lendorsfars rupa . . .

— Hurdan var den då?

Den var lättast att ta för småpojarna. Jag minns en gång, då vi var ute med den å han kom för att möta oss vid stranden. Men vi lämnade rupa i sjöskälet å sprang till skogs.

— Om vi skulle tala lite om fiskebåtarna.

Ja, de var för två man eller högst tre. Vi brukade gå ut utanför Reen, där vi för det mesta hade vår fiskeplats, och vid Fluto och Kåksa.

— Ni fiskade alltså nära stranden med nät och krokvar?

Ja, det var utanför Gränna, som vi brukade lägga krok, och vid Reen där hade vi strömmingsnäten, och vid Fluto och Häle brukade vi lägga smånäten; där var det sandar å inne i Såndviksvike där brukade vi också fiska med smånäten. Största fiskeplatsen var i Stenbor — där hade vi de flesta båtarna.

— Där drogs båtarna upp, ja.

Å där redde vi strömmingsnät å smånät å krokvar.

— Hur många näthus var det egentligen i Stenbor?

Ja, om vi säger Jakasa å Erkorsa å Graisa å Tines å Pålsa å Mickasa, Irjasa å Nibondas, ja . . . å Tevese de hade sitt i Krabba, å Andorsn hade sitt i Galegginge.

— Stenbor var huvudplatsen för byn.

Man rodde ut på morgonen och tog upp krokvar och nät, som man kvällen före hade lagt ut — näten ja, krokarna la man ut på förmiddan.

Fisken var bara för husbehov. En del sålde ju också, men de flesta fiskade bara för hushållet. De som kom in i god gälpa och fick mycket, sålde.

— Ska vi så tala om sjöfart med större båtar. Vart för man?

För det mesta seglade vi om våren på Finland och en del på Sverige också. På sommaren med ved till Reval, och på hösten på Finland och Sverige med potatis. Oftast potatis på hösten, och äpplen. Ved i augusti-september.

Fläsk. Vi saltade på hösten in svinen, å de låg så till våren. Då tog man fläsket ur saltet och förde det till en rännil eller ner till sjön och brukade blöta laken ur. Å sen in i rian eller bastun å torkade det. Så fick man det goda, rökta fläsket. — Barnen blev så glada, då de fick se det.

— Hur mycket av dessa varor fick man från den egna gården och hur mycket köpte man upp?

Ja, potatisen mest från gårdarna häromkring och svinen likaså, men ända från Eista kom de, om vi säger ända från Lenamäe och längre upp kom de hit å sälja kött, svin. Vi köpte på hösten å saltade ner det osv. Det mesta såldes i Finland, bara lite fläsk till Sverige. Till Sverige mest bara potatis, först löst, sista tiden i säckar. Svenska lagen fordrade så: 50-kilos säckar skulle det vara, nya.

Äpplen tog man in mest i Reval. Äpplena kom ända från Mustvee; vi i Roslep hade ju inga trädgårdar. I början lastade man löst i båten, sen i lådor. Äpplena sålde vi i Helsingfors mest, Åbo å Hangö med, men mest i Helsingfors.

— Hur var det med förtjänsten? Var den god, eller seglade man mest för att det var mycket folk hemma på gårdarna?

Det var för mycket folk förstås, men också för förtjänsten. Somliga familjer hade haft skuta så långt jag minns på gården — det var stälsbåtar, särskilt Nibondase å Moe å Mickase å Irjase. De som hade mera potatis, de fick mesta lasten av sin egen potatis. Å så Erkorse å Graisa å Jakase å Tenese å Pålse, vi hade ju allesamman skutor. Somliga hade ju själva ved också; men vi, vi hade ju mest sand . . . Min far talade om att han brukade segla på Finland å hans farfar också. Så gick det led efter led.

— Seglade man alltid på sin egen båt, eller tog man någon gång främmande som anställda på båten?

Ja, lösmän var ofta matrosar på böndernas båtar. Jag minns vi brukade jämt ha Skrädarn med oss, han brukade segla med oss en lång tid. — En gång var vi just i slipen med båten å sen kände vi på alla skarvar å alla sömmar. Å när vi kom ut från Reval å var utanför Baldinsk, så fick vi östnordanstorm på oss och båten började läcka. Vi pumpade å seglade å pumpade å seglade. Till sist skulle vi landsätta den på Spithamudden, men som tur var gick skonarseglet över å så svängde vi utom udden å kom in åt Derham å seglade rätt in i backen med den — å så hade vi halva skutan full med vatten å både mjöl å socker å alltihop under vatten. Det blev en svår förlust.

— Det var inte försäkrat?

Nej, vi fick själva hela skadan. — Noåg fick vi emellanåt se, att inte ändarna kom ihop nog. Jag minns tjugosjunde året, det var ett dåligt år, då fick sjöfarten skada, förlust på potatis till Finland.

— Hur så?

Finland hade god växt det året å det blev dåliga priser. Tjugosjunde året var ett dåligt år.

— Hade någon från Roslep tagit tjänst på större fartyg som yrkesmatros?

Ja, det var ju en hel del, t ex på Eestirand o a sillfiskebåtar vid Island.

Stormar.

Jag minns en gång — jag minns inte vilket år det var — då största delen av skutorna drev i land i Derham. Sju stycken låg efter varandra längs stranden.

Ja, det var ofta stormar. Jag minns en gång, då hela eskadern skulle gå ut från Reval ner på Helsingfors å sen utanför Kockskär så fick vi snöstormen på oss, å de som låg bakom oss vände å gick åter på Reval å Naiva — somliga ner på Mihkelskär; å så var det så snötjockt, så när de såg land, vände de ner på Baldinsk. — Och vi, vår skonare slets genast sönder å så seglade vi ner på Porkala. Där fick vi bägge ankarena i, men alla seglen slets sönder med detsamma. Jag å Nibon å Tevesn, Teves Mathias. Han var ju sjöman; jag såg inte honom vara sjösjuk, men den gången spydde han.

— Hur gick det med jordbruket, då männen var borta?

Tår å bån (kvinnor och barn) he mot he gära jordbruke. Det blev som det blev. Åkern var full med gula blommor. Man kunde ju inte fordra mera. Småbarnen fick sitta hemma å gråta — men det hördes ju ut till ågorna, där kvinnorna arbetade.

— Utrustning på färderna? Mat, dryckesvaror?

Dryckesvaror det hade vi nog inte. Far språkade å det, då de hade surmjölkstinnal med sig. Färskvatten hade vi, 3—4 bröd (4-kiloslimpor), smörbytta. Finnarna brukade säga, att vi var så snåla att vi inte gick köpa deras bröd, hade själva bröd med oss. För fyra veckor skulle man ha fyra bröd, 4—5 skålpund smör i byttan (=2 kg). Fisk hade man just inte med sig, det fick man i städerna; ibland saltad torsk. Alltså surmjölk, bröd å smör. Torkat kött var vanligt.

— Grönsaker?

Bra lite. Hemma var det ju ovanligt. Stekpannorna stod jämt flottiga, potatis å fläsk var maten, å sen köttsoffa.

— Grötar?

Ja, grötar å bomullsupp — sötmjök å långfranska — då man kom till stan; och annandags-långfranska var allra bäst i bomullssoppa som kvällsmat.

Vi hade kaminer i kajutan, men oftast blev det kall mat. Rullade båten, så höll sig inte grytan på spisen. Åh, vi såg många gånger, att grytan å kitteln å alltihop rullade ned under kojerna från spisen. Ibland kunde det vara dagar, då man på hela dan inte kunde gå ifrån ner i kajutan, utan måste passa på däck. — Den yngste fick oftast laga mat.

— Fick ni frysa i kajutan?

Den blev ganska varm, men man eldade förstås för jämnan.

— Kläder?

Ylle strumpor, vantar, päls, och regnrock utanpå vid dåligt väder. Sista tiden filtstövlar med lädersko-ning, förr bara "rubatski".

— Åt ni bra?

Min kamrat brukade säga: "Vi äter på tre man mera kött än uppe i Eista en familj på ett helt år." Mest kött å bröd å potatis, å te ganska mycket.

— Då ni kom i hamn, brukade ni festa om?

Nej. Mjök å hoitbre ("vitbröd") brukade vi köpa å hållimpor, om vårt eget bröd tog slut.

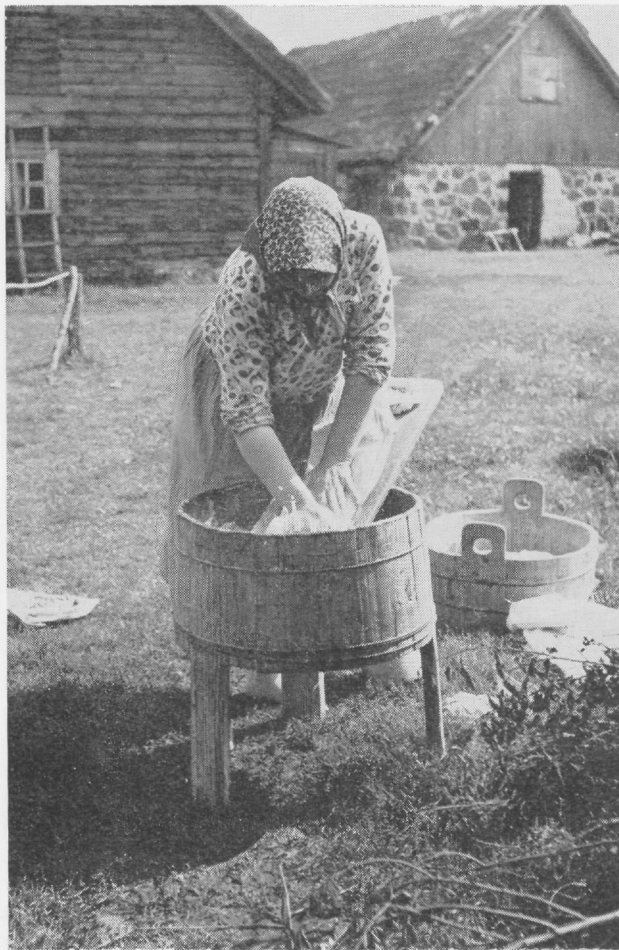

Foto: Per Söderbäck

— Hur var det med båtmännens simkunnighet?

Nå, vi kan nog säga, att av sjöfolket var det ingen som kunde simma, utom Mickas Kristjan, han kunde ligga. Det var verkligen dåligt, att folket växte upp vid stranden men ingen kunde simma. Visst var det riskfullt: små båtar med potatislast, då man lastade skutan utanför stranden, de kunde ju lätt kantra eller någon ramla i. Men jag minns bara en gång att en båt vid lastandet kantrade. Den mannen kunde simma lite, som tur var.

Drunkningar var sällsynta.

Så var man nonchalant också med livbälten. Sådana krävdes av lagen, men många fyllde dem bara med bark. Snålhet? — Nej, mest otänksamhet. När man skulle ta sjöförklaring i Reval, så gick man och lånade från andra skutor det som behövdes.

SVIO-ESTONICA 1968

En ny volym av Svio-Estonica, studier utgivna av svensk-estniska samfundet, har utkommit under redaktion av professor Per Wieselgren (Volym XIX, i den nya följd nr 10).

Innehållet domineras denna gång av de historiska studierna som bl. a. representeras av två längre uppsatser, men även språk- och bygdeforskningen har uppmärksammats.

Per Wieselgren – vår främste Stiernhielm-forskare – inleder med artikeln "Det Stiernhielmska familjearkivet från Vasula – katalog tillägnad Svenska akademien". Godset Vasula, beläget nordväst om Dorpat (estn. Tartu), hade genom donation av drottning Kristinas förmyndarregering år 1639 kommit i Georg Stiernhielms ägo, och det förblev i släktens besittning ända fram till 1919, då det liksom landets övriga gods övertogs av den nybildade estniska fristaten.

— Hur bestämdes priserna?

Det var dagspriserna. Ibland var det uppgjort i förväg men oftast för vi upp på egen risk och gjorde upp affären här i Sverige. Jag minns ett år, då det rutnade så mycket. Vi fick fara runt och bjuda ut potatisen och fick nästan förlust.

— Var låg ni här i Stockholm?

I Stockholm kom vi första tiden in på Strömmen och genom gamla Slussen in till Kornhamn. Efter världskriget kom vi genom Hammarbyleden och under Västerbron till Kornhamn eller Munkbron och Södra Mälarstrand. Sålde oftast till grossister, Bröderna Karlsson, Pettersson och Ringberg och många fler, Enskede-Kalle och många. Den skuta som hann fram först, hade bästa möjligheterna att sälja.

Vid uppköpet hemma var det mest samma pris hos alla båtägare.

Två resor gjorde man med potatis till Finland och Sverige på våren, på hösten 1–2 resor. Vedlaster till Reval 3 per sommar.

— Hade denna sjöfart någon framtid?

Nej. Storbolagen i Estland tog potatishandeln till Sverige, och till Finland blev det också dåligt. Vår sjöfart skulle nog ha tagit slut. Vi talade om det och tänkte skaffa ångbåtar, liksom Dagö- och Öselborna hade gjort. Om kriget inte hade kommit, så hade vi nog måst fortsätta med sjöfart, för jordbruket gav så litet.

Men in i det sista byggdes skutor på stranden i Derhamn.

En rad handlingar och dokument har bevarats från den tid godset befann sig i släkten Stiernhielms ägo, vilka numera överlämnats till Svenska akademien. Artikelförfattaren presenterar här ett register över dessa dokument efter en inledande tillbakablick på godsets och dess ägares öden.

Tillbaka till 1600-talet förflyttas vi genom Arnold Sooms uppsats "Zur Problematik des baltischen Binnenmarktes im 17 Jahrhundert" (Inre marknadsproblem i Baltikum på 1600-talet). Vi får här en god inblick i den ifrågakvarande epokens ekonomiska och kommersiella samt i viss mån även kulturella förhållanden i de baltiska provinserna Estland, Livland och Lettland. Undersökningen baserar sig i första hand på räkenskaper och redovisningar som bevarats på de svenska godsen i Estland. Vissa uppgifter om förbrukningen av konsumtionsvaror får man också genom bevarande rättsprotokoll.

Av det presenterade materialet framgår, att det i första hand var adelsgodsen som stod för köpenskapen. De förnämsta handelsvarorna på denna tid var stål och smidesjärn, som man behövde för tillverkning av gångjärn, hästskor, järnspik, hänglås osv. Järnet importerades naturligt nog till största delen från Sverige. För byggnadsändamål behövdes dessutom kalk, tegelpannor, kakel och fönsterglas. Kalkbränning bedrevs av bönderna på Dagö, men taktegel måste man importera från Finland.

Eftersom varje gods i regel hade sitt eget bryggeri, var humlekonsumtionen ganska omfattande, och inköp av denna vara upptar en betydande del av godsens utgiftsposter. Andra varor, nödvändiga i det dagliga livet, var lagerblad, svavel, kvicksilver (bl. a. för framställning av vissa mediciner), tjära, sältran och lussalva. Inlandsgodsen måste dessutom upphandla saltad fisk hos de vid kusten belägna godsen. Ibland kunde farsoter drabba kreatursbeståndet, och då fick man importera boskap, främst från Finland.

Av uppsatsen ser vi vidare, att linodlingen och linberedningen spelat en viktig roll under denna tid. Genom linodlingen blev man i tillfälle att effektivt utnyttja den kvinnliga arbetskraften. Av finare linnetyg gjorde man kläder, det grövre användes för tillverkning av spannmålsäckar för godsets räkning.

Räkningar för inköpta böcker och för skrivmaterial visar att inte heller det kulturella försumrats.

Från utlandet importerades främst viner, frukt, ris, russin, kryddor och socker samt tyger och pälsverk. Finare kläder behövde man företrädesvis vid festligheter av olika slag, inte minst då det var fråga om bröllop.

Om stadsbefolkningens konsumtion av olika varor finns färre uppgifter, men av bevarade dokument kan man sluta sig till att borgarna i mån av förmåga försökte efterlikna adeln såväl i fråga om klädsel som då det gällde mat och dryck.

Böndernas konsumtion av köpta varor var under denna naturahushållningens tid naturligt nog ringa. Det var främst salt och metallvaror som måste inköpas, ibland även saltad fisk. Andra nödvändiga artik-

lar var nålar, saxar för fårklippning, kardor, häcklor samt för klädselns vidkommande hattar, mössor och bälten.

Till början av 1700-talet tar oss Alvin Isberg i sin uppsats "Kontributioner och krigsfinansiering i Sveriges baltiska provinser under det stora nordiska kriget fram till Dünaövergången". Den svenska statens fiender hade, alltsedan de baltiska provinserna kommit under den svenska kronan, passat på ett lämpligt tillfälle att gå till angrepp, och den 11 februari 1700 ryckte en sachsisk truppstyrka över gränsen in i Livland och Kurland, vilket bildade upptakten till det stora nordiska kriget som sedan skulle fortgå i två decennier.

Som framgår av rubriken på den här föreliggande uppsatsen är det främst problem i samband med truppernas försörjning som författaren tar upp till behandling. Krigsutbrottet gjorde det nödvändigt att utöka truppernas antal, vilket skedde, dels genom nyrekrytering, dels genom att nya förband överfördes från Finland och Sverige. Det ökade antalet trupper hade emellertid som följd, att man ställdes inför en rad svåra försörjningsproblem, i synnerhet då det gällde att anskaffa proviant och andra förnödenheter för hären. Problemen minskades naturligtvis inte därav, att fienden härjade i och ödelade provinsens sydligaste del och att landet haft svår missväxt flera år i rad kort förut. Till svårigheterna att lösa de uppkomna problemen bidrog i hög grad adelns och städernas ovillighet att fullgöra sina förpliktelser i fråga om arméns försörjning med spannmål och andra förnödenheter. Övergången av Düna slutligen ledde inte heller till någon lättnad i det svåra försörjningsläget.

Det språkliga representeras av en kort men icke desto mindre intressant uppsats "Estlandssvenska ortnamnsproblem" av Edvin Lagman. Ortnamnen och befolkningens historia är nära knutna till varandra, varför problem av denna art aldrig kan förlora sitt intresse. Som påpekas i nämnda uppsats har de estlandssvenska ortnamnen motsvarigheter på flera håll i det svenska Finland, vilket ger oss värdefulla upplysningar vid utredningen av problem i samband med estlandssvenskarnas härkomst.

Ett intressant och ur språklig synpunkt viktigt ord som tas upp till behandling är *trä-stiana* (ev. *trä-stia*). Ordet kan som synes ha två former, en feminin och en (med all sannolikhet ursprungligare) maskulin. Inte mindre intressant såväl ur formell som betydelsehistorisk synpunkt är gårdnamnet *bista* och namnet på den omgivande terrängen *bistare*. Namn av detta slag har, som framhålls i uppsatsen, en hel del att berätta, men de erbjuder samtidigt vissa problem vid den etymologiska tolkningen.

Till de flitigare forskarna, såväl när det gäller dialekt- som bygdeforskning, hör Fridolf Isberg, som i detta nummer av *Svio-Estonica* publicerar en studie kallad "Namnskick och befolkningsförhållanden i Klottorp". Inledningsvis redogörs i uppsatsen för byns belägenhet och dess historia. Därefter presenteras en lista över de i byn brukliga familjenamnen. Vi får också exakta uppgifter om hur många familjer som bar det ena eller andra namnet samt om familjemedlemmarnas antal. Vidare anges om ifrågakvarande namn bars av svenskar, ester eller tyskar. Författaren påvisar

vidare, att det under tiden 1930-1943 försiggått en betydande estniseringsprocess. Uppsatsen avslutas med en ingående förteckning av person-, gård- och terrängnamn samt namn på stigar, vägar och naturformationer.

Sist i boken står en minnesruna över den kände estniska arkeologen Harri Moora, som tecknats av Sten Karling.

H. Lagman

Svio-Estonica. Studier utgivna av svensk-estniska samfundet. Volym XIX. Ny följd 10. Pris för medlemmar 10.-, i bokhandeln 14.-.

Berättelse...

Forts. från sid. 7

varit Elmar Nyman, som också redigerat de två första numren samt jubileumsskriften; tredje numret redigerades av Edvin Lagman. Redaktionssekreterare har varit Lars Broman. Antalet prenumeranter var omkring 1370.

Föreningens årsmöte hölls lördagen 11 maj 1968 i Margaretaskolans lokaler, Norrmalmstorg 1 i Stockholm. 45 medlemmar deltog. Det från föregående årsmöte vilande förslaget till ändrade stadgar togs upp till avgörande. Det framlagda stadgeförslaget antogs av årsmötet. Efter årsmötetsförhandlingarna följde supé, varpå film visades av Ragnar Treiberg.

Hembygdsdagen hölls söndagen 11 augusti i Baggensalen, Saltsjöbaden. För hågkommelse av överflyttningen för tjugofem år sedan hade dagen fått prägel av jubileumsmöte. Pastor emeritus Arthur Johanson inledde dagen med betraktelse, varpå följde hälsningsanförande av föreningens ordförande Elmar Nyman. Edvin Lagman framförde jubileumsprolog, som deltagarna även fann i det tryckta festprogrammet. Högtidstalet hölls av professor Gerhard Hafström, estlandssvenskarnas vän sedan många årtionden. Programmet första del avslutades med solosång av Thomas Lorentz till ackompanjemang av musikdirektör Brigitta Lorentz.

Efter pausen förevisade Anders Westerberg talharpa, berättade om det urgamla instrumentet och spelade på det. Två danslag uppträdde: Runö danslag under ledning av Thomas Dreijer och Rågö-bornas med Karin Eriksson som ledare. En utställning hade ordnats med bilder såväl från den forna bygden som från estlandssvenskarnas liv i Sverige; därjämte ett antal föremål med anknytning till den gamla bygdekulturen. Bildförstoringarna var utförda av Ragnar Treiberg, och för utställningen i sin helhet svarade Johan Vallin, Einar Hamberg och Richard Aman. - Hembygdsdagen gynnades av strålände vackert väder. Den stora anslutningen - 6-700 personer - gjorde, att de i och för sig rymliga lokalerna blev för trånga.

Föreningens höstsamkväm ägde rum lördagen 9 november i den sedvanliga samlingslokalen i Margaretaskolan på Adolf Fredriks kyrkogata. Elmar Nyman talade på nuckömål om bygdeskalden Mats Ekman. Jan Svensson och Gunnar Nyman spelade komposi-

tioner för två fioler. Efter kaffepausen visade Ragnar Treiberg bilder från resor till Reval och till Amerika. – 150 personer deltog i samkvämet.

Föreningen har under jubileumsåret haft betydande utgifter. Även inkomsterna har ökat. För tryckande av tredje delen av En bok om Estlands svenskar har föreningen haft glädjen att få mottaga bidrag från Estlandsutskottet inom Stockholms lokalavdelning av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet. För samma ändamål har Svenska Akademien anslagit ett belopp. En donation har föreningen fått av enskild givare.

Föreningens inkomster i övrigt har bestått av medlemsavgifter, av intäkter från föreningens publikationer samt av räntor. Verksamheten har under år 1968 lämnat ett underskott på 7.881:96 mot ett överskott på kr 1.557:66 under närmast föregående år. Balansräkningen 31 dec 1968 slutar på kr 47.250:43 mot 24.331:14 föregående år.

Föreningen har genom sina styrelsemedlemmar låtit sig representeras vid olika tillfällen. Genom Lars Broman och Hugo Mickelin har föreningen varit företräd i styrelsen för stiftelsen Kustbohemmet intill denna stiftelses avveckling.

Föreningens och Kustbons adress har varit Eknäsvägen 2, Stockholm.

Slutligen vill styrelsen till alla, som främjat föreningens syften, framföra sitt varma tack.

Stockholm i maj 1969.

Styrelsen.

Estlandssvenskarnas kulturförening Svenska Odlingens Vänner.

Vinst- och förlusträkning 1968

Kostnader:

Omkostnader	52.427:93
Omkostnader "En bok om Estlandssvenskar"	6.464:79
Skatter	468:00
	<hr/>
	59.360:72

Intäkter:

Medlemsavgifter	33.743:75
En bok om Estlandssvenskar	1.078:40
Bidrag	15.000:00
Räntor	1.656:61
Förlust under året	7.881:96
	<hr/>
	59.360:72

Balansräkning den 31 december 1968

Tillgångar:

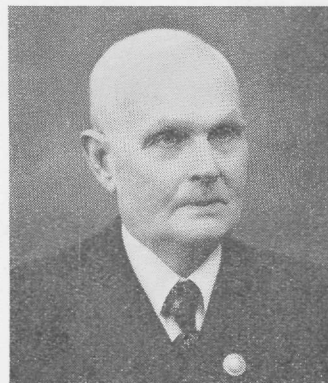
Kassa	122:85
Postgiro	6.248:31
Bankräkning	40.879:27
	<hr/>
	47.250:43

Skulder:

Insamlade medel	16.294:43
Diverse Personer	23.956:00
Fondmedel	7.000:00
	<hr/>
	47.250:43

Stockholm den 14 febr. 1969

Adam Heldring död

"Ty dagen han är dock aldrig så lång,
att icke dess afton skall stunda . . ."

Adam Heldring avled i Vaxholm den 28 april, några dagar innan han skulle ha fyllt nittionio år!

Han var född i Höbring by i Rikull kommun den 1 maj 1870. Sin uppväxttid tillbragte han i sitt föräldrahem, men så småningom stod det klart för honom, liksom för många andra unga människor såväl på den tiden som senare, att man måste söka arbete och utkomst utanför hembyns ramar.

Adam Heldring reste till Reval och tog anställning vid posten och tjänstgjorde som brevbärare där, ända tills han blev pensionerad i mitten av 1930-talet.

Men A. Heldring var inte bara posttjänsteman. Han var även anställd såsom kyrkvaktare (kyrkvaktmästare) i Revals Svenska S:t Mikael församling. Denna syssla skötte han på sin lediga tid och innehade den ända fram till överflyttningen till Sverige.

Detta i all korthet om A. Heldrings arbetsförhållanden. Men det finns även en annan sida av Adam Heldrings verksamhet i Reval. Han var under en lång följd av år ledamot av Svenska Odlingens Vänner styrelse och ledamot av kyrkorådet. Dessa förtroendeuppdrag ägnade han mycket stor omsorg, och han saknades sällan vid sammanträdena.

Men inte nog därmed. Heldring var även en trogen och hängiven vän till estlandssvenskarnas tidning Kustbon. Han skötte distributionen och saknades mycket sällan på exp. då tidningsbunten anlände. Jämsides med alla övriga uppdrag fungerade Heldring såsom vicevärd för församlingens fastighet, som var belägen intill kyrkan, och där Heldring bodde med sin familj. Hans omsorg om sina "domäner" var vida känd, och själv var han, tack vare sitt öppna och tillgängliga väsen, väl känd och avhållen i vida kretsar i Reval.

Det är få estlandssvenskar som uppnått en så hög ålder som Heldring. — Jag mötte honom för drygt fyrtio år sedan, och under nära tjugo år hade jag nöjet samarbeta med honom såväl inom föreningen som inom församlingen. Jag minns honom som en rättvis och god man och lyser frid över hans minne!

A. S.

John Rönnerberg

in memoriam

Människan, av kvinna född, lever en liten tid och mättas av oro. Job 14:1.

Denna Jobs sentens är gällande även i vår tid. Vi lever i en söndertrasad och orosmättad värld. Folkens ledare har ej förmått skapa den idealvärld de drömt om. De har misslyckats, och massor av människor är gripna av förskräckelse för vad som skall komma att ske. Mitt i detta kaotiska virr-varr går en liten skara – ofta förbisedd av den stora mängden – lugn och trygg genom livet. De läser sin bibel, ger akt på tidshändelserna och ser med förtröstan mot framtiden. Till dessa hörde vår nyss hemgångne vän och broder, pastor John Rönnerberg. Han är inte mer ibland oss.

Den som närmare lärde känna honom i livet, kom snart på det klara med, att han var en varm anhängare av altruismen. Hans varma hängivenhet för människors andliga och lekamliga väl kunde ofta ta sig uttryck i en brinnande iver. Nedskrivaren av denna minnesruna kan räkna sig till dem som var väl förtrogna med honom. Att här i dessa rader ge en fullständig bild av den bortgångne låter sig inte göra. Det blir därför bara några fragment ur ett kämpande och segrande, växlingsrikt liv.

Efter avslutade studier vid Betelseminariet i Stockholm år 1930 tillträdde han befattningen som pastor och föreståndare för Ormsö Baptistförsamling. Omtyckt och aktad av både svenskar och ester kvarstod han där ända till överflyttningen till Sverige år 1943.

Under ofärdsåren, när förhållandena i landet gjorde livet outhärdligt och tanken på repatriering av estlandssvenskarna till moderlandet Sverige blev aktuell, var han en av dem som gick i täten för planens realiserande. Han var fullt medveten om vilka risker detta handlingsätt kunde medföra, men detta oaktag drev hans kärlek till medmänniskorna honom till handlingar, som de flesta av oss andra ryggade tillbaka för.

Efter Sveriges godkännande av Sovjets annektering av Estland indrogs svenska konsulatet i Tallinn. Detta medförde att listorna över de repatrieringsansökande skulle föras på ryska, för att sedan genom tyska beskickningen i Tallinn vidarebefordras till den svenska

ambassaden i Moskva. Bland dem som brukade fylla i listorna var även jag. Rönnerberg som åtagit sig att föra listorna vidare, hade i sista stund fått några namn som skulle med. Han kom till mig för att få dem införda. Jag låg då i hög feber och gjorde invändningar, men det hjälpte inte. Alla som ville skulle med. Jag låg i sängen och John höll blocket framför mig medan namnen infördes. Sådan var han!

När sedan skräckväldet härskade på Ormsö och folk tog sin tillflykt till skogarna för att undgå deportering, sammanträffade vi en kväll inne i djupa skogen. John föreslog att vi skulle hålla ihop den natten för att ombytesvis vaka och sova. Han räckte mig bibeln för att läsa något. Helt slumpmässigt fick jag upp psalmen 91, när jag öppnade boken. Jag läste: "Den som sitter under den Högstes beskärm och vilar under den Allsmäktiges skugga, han säger: 'I Herren har jag min tillflykt och min borg, min Gud, på vilken jag förtröstar'." Jag läste psalmen till slut och så bad vi. I bönen bad han varmt och innerligt om Guds hjälp och kraft att kunna hålla ut och tro på Guds säkra hjälp. – Han kom även lyckligt över till Sverige.

Han, som så många andra av oss, fick här ta itu med annat än vi varit vana vid. Men vid sidan av sin vardagliga gärning fortsatte han att förkunna nådens evangelium, både inom baptistförsamlingar och bland estlandssvenskarna. Det senare tog han särskilt som en hjärtesak. Hans känsla var stor för de f. d. landsmännen, estlandssvenskarna. – Sverige var dock ej det land han för evigt skulle bebo. För tidigt, alltför tidigt enligt människoräkning rycktes han bort, lämnande kvar en sörjande maka, barn och barnbarn, släkt och en stor skara trofasta vänner. Frid över ditt ljusa minne!

"För dem som älska Gud, samverkar allt till det bästa." Rom. 8:28.

Lars Lindström.

Döda

Änkefru Lisa Bedman, född Kruus den 6 juli 1879 på Nuckö, avled den 17 febr. 1962 i Norrköping.

Fru Helene Berensson, född Kokas den 19 aug. 1897 på Runö, avled den 15 april 1969 på Singö.

Änkefru Magdalena Björk, född Lorentz den 29 juli 1886 på Runö, avled den 19 mars 1969 i Vaxholm.

Fru Lena Boitsov född Brun den 28 aug. 1879 på Nuckö, avled den 7 nov. 1959.

Nils Göran Freiman, född den 25 okt. 1936 på Nuckö, avled den 15 nov. 1968 i Tibro.

Fru Maria Hamberg, född Vöö den 25 april 1900 på Dagö, avled den 7 jan. 1969.

Änkefru Vilhelmine Lemberg, född Hendriksson den 20 maj 1888 i Helsingfors, avled den 4 febr. 1969 i Stockholm.

Änkefru Gertrud Lillemets, född Norrman den 15 mars 1907 på Ormsö, avled den 25 jan. 1969 i Uppsala.

Alexander Vikman, född den 9 aug. 1902 i Rickul, avled den 7 maj 1963 i Runnvika.

Mathias Vikman, född den 19 april 1907 i Rickul, avled den 19 aug. 1964 i Stockholm.

Herman Vikman, född i Rickul, avled den 26 maj 1961 på Gotland.

Paul Vikman, född den 20 sept. 1900 i Rickul, avled den 22 jan. 1958 i Runnvika.

Fröken Sofia Vikman, född den 26 okt. 1893 i Rickul, avled den 5 okt. 1967 på Gotland.

Alexander Blomberg, född den 3 aug. 1888 i Rickul, avled den 5 maj 1969 i Valla.

Johan Heyman, född den 3 april 1885 i Rickul, avled den 5 maj 1969 i Åkersberga.

Fru Maria Thomsson, född Gren den 2 jan. 1896 på Ormsö, avled den 1 maj 1969 i Stockholm.

Robert Aman, född den 6 juli 1906 på Nuckö, avled den 24 maj 1969 i Norrköping.

Min älskade Make
vår käre Far och Morfar

John Rönnberg

* 5/12 1907

har i dag hastigt fått hembud och
lämnat oss i djupaste sorg och
saknad.

Stockholm 7 April 1969

NAEMI
RACHEL och SVEN
ULLA-BRITT och LARS

Barnbarn
Far och Syskon
Släkt och Vänner
Norrmalms Baptistförsamling

Upp. 3:5

Min älskade make, vår käre far
morfar och farfar

Alexander Samberg

* 15 nov. 1885 i Korkis

† 23 maj 1969 i Korkis

JULIE

ELLEN och ERWIN
ARMILDE och HUGO
VIKTOR och HELGA
HERTA och VOLDEMAR

Vane, Ingrid, Jan Erik
Viveca, Arne, Maris, Lennart
Lena, Ivar
Släkt och vänner

Vid vårvindars susning
Du somnade stilla
ej världens oro mer gör Dig illa.

Vår gode älskade Far
och Svärfar

Adam Heldring

född 1/5 1870

insomnade stilla idag.
Sörjd och saknad av oss,
släkt och vänner.

Vaxholm den 28 april 1969

Sigrid och Sven

Trött av år och världens villa
Skönt att somna in så stilla.

Vår kära Mor
och Mormor

Katarina Norrman

född Berggren

* 7 april 1883

har lämnat oss i djup
sorg och saknad

Lännersta den 13 mars 1969

Agneta och Peter
Maria och Lars
Anders

Barnbarnen och Barnbarnsbarn

Mors grånade huvud har lagt
sig till ro,
flitiga händer fått vila.
Nu sover hon lugnt i det tysta bo,
dit Far gått före att vila.

Min älskade Make
vår käre Far
Farfar, Morfar,
Farfarsfar, Morfarsfar

Mathias Bombas

* 16/5 1885

har i dag lämnat oss i
djup sorg och saknad.

Sollentuna den 26/3 1969

ANNA
IRENE
THERES och HELGE
ALFRED och INGRID
JOHANNES och HELEN
ELFRIDA och HELMUT
MANFRED och EVY
LEMBIT och GUIJE

Barnbarn
Barnbarnsbarn
Övrig släkt och vänner

Sakta kom döden
den kom som en vän,
Han tog Dig vid handen
och förde Dig hem.

Min älskade Make
vår käre Far, Farfar och
Morfar

Alexander Blomberg

* 3/8 1888

har lugnt och stilla insomnat efter
långt men tåligt buret lidande.
Med oss deltagar syskon, övrig
släkt och vänner.

Valla den 5 maj 1969

LOVISA

Sigrid och Hans
Birger och Vera
Karl och Thyra
Albert och Inga
Edit och Allan
Barnbarnen

En tröst i sorgen Gud oss ger
Att den vi älskar ej lider mer.

Vår älskade far, farfar
och morfar

Christjan Skönberg

* 25/1 1891

har stilla insomnat, innerligt sörjd
och saknad men i tacksamt minne
bevarad av oss, övrig släkt och
vänner.

Norrköping den 29/3 1969

BARN
Barnbarn

Troget har Du alltid strävat,
Tills Du inte kunde mer.
Och vi unna nu Ditt hjärta,
Friden som ej världen ger.

Bemärkelsedagar

90 år.

Mina Sträng, född Sjöman den 21 aug. 1879, Ormsö

85 år.

Lars Bäckman, född den 15 juli 1884, Ormsö

Pauline Vinter, född Nurkberg den 19 juli 1884, Korkis

80 år.

Anders Fagerros, född den 7 aug. 1889, Ormsö

Jacob Vesterbom, född den 17 aug. 1889, Rickul

Rickard Martinsson, född den 19 aug. 1889, Reval

Elisabeth Maria Nakus, född Kühn den 21 aug. 1889, Nargö

Lovisa Jöers, född Sündeva den 29 aug. 1889, Nuckö

Johan Sjöman, född den 6 sept. 1889, Ormsö

Agneta Öman, född Ahlblom den 8 sept. 1889, Ormsö

Julie Vesterblom, född Johansson den 24 aug. 1889, Nuckö

Johannes Herman Andersson, född den 10 sept. 1889, Reval

Ida Marie Herodes, född Umberg den 11 sept. 1889, Reval

Katarina Sjöström, född Gärdström den 17 sept. 1889,

Ormsö/Nuckö

Lovisa Blomberg, född Hamberg den 25 sept. 1889, Rickul

75 år.

Maria Enkel, född Engdal den 5 juli 1894, Ormsö

Anders Enkel, född den 19 juli 1894, Ormsö

Julius Edvard Eknes, född den 2 aug. 1894, Vippal

Agneta Anderssin, född den 8 aug. 1894, Ormsö

Gertrud Selin, född den 12 aug. 1894, Ormsö

Mathilda Ribon, född den 17 aug. 1894, Nuckö

Maria Hamnholm, född Rönberg den 31 aug. 1894, Ormsö

Lovisa Österman, född Stahl, den 1 sept. 1894, Rickul

Maria Appelblom, född Timmerman den 7 sept. 1894, Nuckö

Elisabeth Palmkron, född Taman den 9 sept. 1894, Padise

William Wirén, född den 11 sept. 1894, Reval

Lovisa Brandt, född Granberg den 13 sept. 1894, Nuckö

Leo Blees, född den 16 sept. 1894, Nuckö

Alexander Hamberg, född den 21 sept. 1894, Rickul

Maria Bedman, född Klingberg den 29 sept. 1894, Rickul

Nadja Suurvee, född Wassiljev den 29 sept. 1894, Reval

70 år.

Julia Rosalie Stenberg, född den 5 juli 1899, Rickul

Maria Lagman, född den 6 juli 1899, Rickul

Johan Sjöman, född den 18 juli 1899, Ormsö

Aline Greis, född Brus den 26 juli 1899, Odinsholm

Mathilda Schönberg, född Stahl den 11 aug. 1899, Rickul

Jacob Nordgren, född den 14 aug. 1899, Runö

Sofia Treiberg, född den 15 aug. 1899, Rickul

Katarina Aspelin, född Notman den 16 aug. 1899, Ormsö

Rudolf Jöesaar, född den 18 aug. 1899, Nargö

Alfred Sydman, född den 20 aug. 1899, Rågöarna

August Besterman, född den 23 aug. 1899, Rickul

Herman Borrman, född den 22 aug. 1899, Rickul

Elisabeth Elfvingren, född den 26 aug. 1899, Rågöarna

Gertrud Lindström, född Appelblom den 26 aug. 1899, Ormsö

Johannes Sedman, född den 28 aug. 1899, Nuckö

Johan Beckman, född den 31 aug. 1899, Ormsö

Ludvig Voldemar Ambrosen, född den 10 sept. 1899, Nargö

Bruno Alexander Linneberg, född den 14 sept. 1899, Reval

Maria Benholm, född Förberg den 15 sept. 1899, Ormsö

Ludmilla Alkvist, född den 23 sept. 1899, Hapsal

Ferdinand Kungla, född den 18 sept. 1899, Vippal

Alexander Kask, född den 25 sept. 1899, Ormsö

Sofia Schönberg, född Lagman den 26 sept. 1899, Rickul

Johannes Koinberg, född den 28 sept. 1899, Nuckö

60 år.

Eduard Meristo, född den 4 juli 1909, Ormsö

Pauline Åkerblad, född Dyrberg den 6 juli 1909, Rickul

John Lindström, född den 11 juli 1909, Ormsö

Alide Barud, född Tegelberg den 13 juli 1909, Nuckö

Erik Vikman, född den 14 juli 1909, Rickul

Irene Maria Bedman, född den 19 juli 1909, Nuckö

Alide Treiberg, född Heyman den 30 juli 1909, Rickul

Katarina Ahlqvist, född Fällman den 4 aug. 1909, Ormsö

Elvine Jöers, född Branten den 4 aug. 1909, Rickul

Johan Lundström, född den 10 aug. 1909, Ormsö

Alfred Heldring, född den 11 aug. 1909, Rickul

Gerda Adele Sjölund, född Laan den 26 aug. 1909, Rågöarna

Johan Sjöström, född den 26 aug. 1909, Ormsö

Hilda Koinberg, född Brun den 31 aug. 1909, Nuckö

Alide Blomberg, född Ringberg den 1 sept. 1909, Rickul

Johannes Schönberg, född den 1 sept. 1909, Rickul

Marta Blees, född Thomsson den 3 sept. 1909, Rickul

Sigrid Ingeborg Szabo, född Strandberg den 4 sept. 1909,

Reval

Alexander Magnusson, född den 5 sept. 1909, Rickul

Sofia Thomsson, född Blees den 9 sept. 1909, Nuckö

Adele Miranda Aman, född Kruutman den 10 sept. 1909,

Nuckö

Katarina Wallin, född Åkerman den 12 sept. 1909, Ormsö

Lovisa Seeman, född Koinberg den 24 sept. 1909, Nuckö

Elmine Salmerine Kägi, född Ottosson den 26 sept. 1909,

Karuse

Anders Thomsson, född den 29 sept. 1909, Ormsö

Paul Käuüts, född den 30 sept. 1909, Reval

50 år.

Verner Pöllupüü, född den 25 juli 1919, Reval

Johan Blomman, född den 6 aug. 1909, Ormsö

Edvard Grundsten, född den 9 aug. 1919, Ormsö

Juta-Maimu Pürge, född Nyman den 8 sept. 1919, Reval

Johannes Herman Hammerman, född den 10 aug. 1919,

Ormsö

Alexander Nyholm, född den 16 aug. 1919, Ormsö

Anders Appelblom, född den 19 aug. 1919, Ormsö

Magdalena Fagerlund, född Vikstrand den 11 sept. 1919,

Runö

Armilde Johanna Hansson, född den 14 sept. 1919, Nuckö

Johan Landman, född den 16 sept. 1919, Ormsö

Hilda Borrman, född Truvert den 23 sept. 1919, Rickul

Eduard Malm, född den 24 sept. 1919, Vippal

Arnold Valentin Puuström, född den 25 sept. 1919, Nargö

Johan Hjalmar Städ, född den 25 sept. 1919, Ormsö

Thomas Dreijer, född den 26 sept. 1919, Runö

Johannes Massalin, född den 28 sept. 1919, Ormsö